biblioteca școlarului

BOGDAN-PETRICEICU

HASDEU

MUNTELE ȘI VALEA

Litera INTERNAȚIONAL

biblioteca școlarului

BOGDAN-PETRICEICU HASDEU

MUNTELE ŞI VALEA

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

TABEL CRONOLOGIC

1838 26 februarie *Se naşte Tadeu Hasdeu în comuna Cârstineşti (Cristineşti) lângă Hotin, în Basarabia. (Mai târziu îşi va schimba prenumele din Tadeu în Bogdan — corespondentul românesc pentru polonezul Tadeu —, adăugând la nume şi Petriceicu, voind să arate înrudirea cu Ştefan Petriceicu, domnitor în Moldova în secolul al XVII-lea, în anii 1672—1674). Este fiul lui Alexandru Hajdeu (Hâjdeu) — născut în 1811 — şi al Elisabetei Dauszka (Daucş), fiica unui locotenent, nobil lituanian, Teofil Dauszka, şi a unei moldovence, Melania, născută Morţun. Această Melanie a trăit până în 1889, în ultima parte a vieţii fiind călugăriţă la Mănăstirea Pasărea de lângă Bucureşti.*

Arborele genealogic al Hasdeilor urcă mult în istorie, familia boierească Hajdeu (Hâjdeu) fiind atestată încă din timpul lui Ştefan cel Mare. Bunicul scriitorului — Tadeu Hajdeu (1769-1835) —, strănepot al lui Gheorghe Lupaşcu Hajdeu, îşi recapătă drepturile asupra moşiilor strămoşeşti din ţinutul Hotinului şi se stabileşte la Cristineşti. Acest Tadeu Hajdeu era om instruit, poliglot, poet de limbă polonă, a tradus din scriitorul german August von Kotzebue în poloneză şi a cules literatură populară românească. Un unchi al scriitorului — Boleslav —, deşi de profesie naturalist, se ocupa şi cu scrisul, fiind autor de proză de inspiraţie istorică. Tatăl scriitorului — Alexandru Hajdeu — a fost un cărturar de seamă al timpului şi scriitor (în rusă, polonă şi română). După ce învăţase la pensionul fiilor de nobili de pe lângă Seminarul teologic din Chişinău, urmează Facultatea de Drept de la Universitatea din Harkov, făcând paralel şi studii de ştiinţe ale naturii şi filologie (anticipează studiile fiului). Continuă studiile la Lemberg şi la München, unde îşi ia doctoratul în filozofie. În afară de munca de profesor a practicat şi avocatura. A avut preocupări de drept, filologie, istorie, folclor, filozofie şi de literatură. S-a dovedit un mare patriot, în preocupările sale istorice şi literare făcându-şi loc cu preponderenţă trecutul Moldovei şi al înstrăinatei Basarabii. Ca efor al Şcoalelor din ţinutul

Hotinului, la 25 iunie 1837 — la închierea anului şcolar — ţine un discurs Vechea glorie a Moldovei, *care îi va aduce multe necazuri, căzând în dizgraţia autorităţilor ruseşti. După 1841 va fi nevoit să predea ca porfesor la gimnaziile din Viniţa, Cameniţa şi Rovno. Înfruntând despotismul guvernatorului din Cameniţa, este considerat „tulburător al liniştii publice“, cerându-i-se exilarea. Alexandru Hajdeu era o prefigurare spectaculoasă a fiului său. Preocupările tatălui au favorizat dezvoltarea unei atmosfere intelectuale cu totul deosebite în casa părintească.*

Tatăl călăuzeşte primii paşi spre învăţătură ai micuţului Tadeu (Bogdan), dăruindu-i Gramatica românească *a lui I. Heliade Rădulescu, pe care o va păstra cu sfinţenie. Copilul, receptiv, învaţă cu tatăl său limbile ştiute de acesta: greaca, latina, slavona, franceza, italiana, engleza, germana, rusa, polona, bulgara. „Singurul meu dascăl a fost tatăl meu“, va afirma mai târziu B.P. Hasdeu.*

1845—1850 Face studii gimnaziale în diverse oraşe din Podolia şi Volinia (Viniţa, Cameniţa, Rovno), unde tatăl Alexandru Hajdeu era mutat ca profesor. Tânărul gimnazist vorbea polona perfect. Vacanţele şi le petrece în casa părintească de la Cristineşti.

1848 La Cameniţa (în Polonia) încetează din viaţă mama sa, la o vârstă până în 30 de ani.

1850 Alexandru Hajdeu se stabileşte la Chişinău. Fiii săi Tadeu (Bogdan) şi Nicolae (născut în 1840) devin elevi ai liceului „regional“ al fiilor de nobili din Chişinău. O educaţie aleasă primesc cei doi tineri de la tatăl lor, Alexandru Hajdeu, care poseda — aşa cum scrie admirativ I. Heliade Rădulescu — o bibliotecă de mare valoare, în care la loc de cinste erau cărţile şi manuscrisele româneşti.

La Chişinău era şi poetul Constantin Stamati, rudă îndepărtată din partea mamei, care îl încurajează în ale scrisului. De acum datează primele încercări poetice: Doină, Ştefan cel Mare *(„domn şi erou/În gloriosul veac de aur“), dar predominante devin preocupările pentru istoria Moldovei şi a românilor în general.*

1852 Cu prilejul aniversării a jumătate de mileniu de la întemeierea Moldovei, B.P. Hasdeu publică o evocare a descălecării lui Dragoş, scriere pe care o dedică lui Constantin Stamati, „patriarhul poeţilor moldoveni“.

Din anul 1852 datează însemnările personale ale lui B. P. Hasdeu privind preocupările asidue pentru istorie: „De mult mă ocup de istoria Moldovei“, „M-am ocupat în primul rând de adunarea materialului pentru istoria ţării mele...“.

În vara lui 1852 B.P. Hasdeu se înscrie ca student la Universitatea din Harkov, unde, până în 1854, face studii de drept, audiind şi cursuri de istorie şi filologie. La Harkov are profesor de drept roman pe Al. Mickiewicz, fratele poetului romantic polonez Adam Mickiewicz. La cursurile de filologie este coleg cu viitorul filolog rus A. Potebnea.

Ca student, desfăşoară o bogată activitate literară şi ştiinţifică: organizează o mică „societate literară"; avea gata o lucrare despre mitologia dacilr; ducea corespondenţă cu Pogodin, secretarul Societăţii pentru istoria şi antichităţile ruse din Moscova, căruia îi anunţa mai multe lucrări ştiinţifice.

Începe să scrie un Jurnal intim, *pe care îl va ţine până în anul 1856. Din acest jurnal aflăm că, spre sfârşitul anului 1852, cunoaşte o tânără poloneză Alina Merjeewski de care se îndrăgosteşte fulgerător.*

1853 „Desperat de trădarea Alinei" (cf. Jurnalului său*), se hotărăşte să intre în armată. La împotrivirea tatălui său, încearcă o sinucidere. Scăpat de moarte (pistolul a cărui ţeavă şi-o vârâse în gură înainte de a trage nu era încărcat), „nu şi-a mai permis să mai încerce o dată voinţa Celui de Sus".*

Un „vrăjitor" de lângă Chişinău îi prezice că „încă din tinereţe va ajunge la cele mai înalte onoruri".

1854 mai *Însoţit de tatăl său, mama vitregă, bunica Valeria şi de fratele Nicolae, merge la Dubăsari (la graniţa Basarabiei), unde se înrolează în regimentul feldmareşalului conte Radetzki în care fusese primit. Merge apoi la Mirgorod, unde se afla „statul major al Diviziei de rezervă a cavaleriei uşoare", în care fusese trecut, şi de acolo la Noua Odesa.*

La Nikolaev provoacă la duel pe un Meyendorf, baron finlandez, pe care îl ţinteşte în umăr, Hasdeu scăpând nevătămat.

Primeşte scrisori de la tatăl său care îl îndeamnă să nu părăsească „ocupaţiile literare", „să se cultive şi să înveţe neapărat germana".

Ca iunker va participa pentru scurt timp la Războiul Crimeii.

1857 An hotărâtor pentru întreaga sa activitate viitoare: la 16 februarie trece Prutul în Moldova, la moşia cneazului Moruzi şi apoi la Iaşi. Venit în Moldova cu paşaport rusesc, îşi sfâşie paşaportul şi îl trimite la Consulatul rusesc de la Iaşi. Guvernul ţarist îl condamnă, în lipsă, la exisl în Siberia; totodată îl dezmoşteneşte de drepturile asupra averii părinteşti şi asupra averii unchiului său Boleslav care nu avea alţi moştenitori (în total 30.000 de galbeni).

Încă din 1852 îşi schimbă prenumele din Tadeu în Bogdan şi adaugă la nume Petriceicu, în amintirea lui Ştefan Petriceicu (domn al Moldovei în secolul al XVII-lea); de acum va fi cunoscut sub numele de Bogdan Petriceicu-Hasdeu.

1858 8 martie *Vogoride (caimacan al Moldovei) îl numeşte judecător la Cahul (judeţul Cahul, împreună cu judeţele Ismail şi Cetatea Albă, revenise României după Războiul Crimeii). Refuzând să devină „unealta politică“ a lui Vogoride, este destituit peste puţin timp de către oamenii lui Vogoride. Reîntors la Iaşi, colaborează la revista unionistă* Zimbrul şi vulturul. *Cu paşaport moldovenesc, pe numele „comisului Bogdan Petriceicu Hasdeu“, face o vizită la Chişinău, de unde aduce cea mai mare parte din biblioteca tatălui său.*

11 noiembrie *Scoate prima sa revistă* România *(unionistă), scrisă în întregime de Hasdeu (două numere până la sfârşitul anului). Publică primul său studiu (în numărul dintâi al revistei)* Despre Io în titlul domnilor români ai Moldovalahiei şi Bulgariei.

1859 ianuarie *Continuă revista, sub titlul* România. *Revistă ebdomadară sub redapciunea dlui Bogdan Petriceicu-Hâjdău (mai apar numai trei numere).*

septembrie *Dăruieşte Bibliotecii Şcoalelor din Iaşi circa 4000 volume. Scoate Foaea de istoria română. Sub redapciunea lui Bogdan Petriceicu Hâjdău (patru numere).*

octombrie *Este numit custode al Bibliotecii Şcoalelor din Iaşi.*

1860 ianuarie *Este numit profesor de istorie, geografie şi statistică la şcoala reală din Iaşi.*

martie-iunie *Editează* Foiţă de istorie şi literatură *(cinci numere). În revistă publică* Perit-au dacii?*, studiu ce anunţă viitoarele cercetări ale lui Hasdeu asupra originii poporului român.*

Face o călătorie la Chişinău pentru a achiziţiona cărţi şi manuscrise.

Este numit în Comisia pentru alcătuirea unei hărţi a daciei vechi, împreună cu Simeon Bărnuţiu şi Nicolae Ionescu.

Consulatul rus din Principatele Române intervine pentru extrădarea lui Hasdeu, dar va fi ocrotit de către Partidul Liberal.

Spre sfârşitul anului este înlăturat din funcţiile avute, în urma unor intrigi şi inamiciţii pe care le stârnise printre politicieni şi istorici.

Se stinge din viaţă Nicolae, fratele lui B.P. Hasdeu, se pare în urma unei întemniţări politice. (Se născuse în 1840.)

1861 Colaborează la revistele ieşene.

iulie-septembrie *Este trimis în Polonia, într-o misiune pentru documentare asupra istoriei românilor. Despre călătoria întreprinsă*

relatează în studiul Luca Stroici. *Fragment din* „Călătoriile întreprinse în părţile Galiţiei“ *(publicat în* Ateneul Român, *septembrie-octombrie 1861)*.

Tot în Ateneul Român *reproduce texte româneşti vechi, publică versuri şi o traducere din Tristele lui Ovidiu.*

Colaborează la Tribuna română, Dacia, Trecutul.

Şcoala la care fusese numit profesor desfiinţându-se, înfiinţează un „Institut privat de educaţiune“, la care renunţă în 1862.

Îşi reia postul de bibliotecar şi pe cel de profesor la Gimnaziul central.

1862 Editează revista Din Moldova *(de la nr. 10 îi schimbă titlul în* Lumina*). În* Lumina *publică* Duduca Mamuca, *scriere care duce la suprimarea revistei şi-i atrage protestul Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice pentru „frivolităţile“ cuprinse în nuvelă şi apoi destituirea din postul de profesor de istorie şi bibliotecar. Urmează un proces de presă (3—4 iunie) pentru „imoralitate“, de mare răsunet în epocă, încheiat cu achitarea lui. B.P. Hasdeu, în urma unei strălucite pledoarii a acuzatului. Nu-i va uita pe cei care l-au atacat: Titu Maiorescu şi V. A. Urechia.*

1863 În vară se mută la Bucureşti, fiind numit în Comisia moşiilor mănăstireşti şi în Comisia istorică.

3 noiembrie *La Bucureşti editează* Aghiuţă. *Revistă umoristică şi critică (apare până la 17 mai 1864). Colaborează la reviste de istorie şi lingvistică de peste hotare.*

1864 februarie *Se tipăreşte prima lucrare a lui B. P. Hasdeu:* Luca Stroici, părintele filologiei române *(după ce apăruse mai întâi în „Foiletonul* Buciumului“*)*.

martie În „Foiletonul Buciumului“ *şi apoi în broşură publică* Filozofia portretului lui Ţepeş.

Împreună cu istoricul bulgar G.S. Rakowski, fondează ziarul politic Viitorul, *scris în română şi bulgară.*

În revista Aghiuţă, *apoi în volum, publică* Micuţa. Trei zile şi trei nopţi din viaţa unui student, *forma refăcută a nuvelei* Duduca Mamuca *(1863), prin atenuarea unor asperităţi care indignaseră pudoarea convenţională a epocii. Nuvela reprezintă un moment important în afirmarea prozei realiste.*

17 mai *Gazeta* Aghiuţă *este suspendată din ordinul primului-ministru Mihail Kogălniceanu.*

2 iunie-18 august *În* „Foiletonul Buciumului“, *publică textul însoţit de note al primei versiuni din* Ursita, *cel dintâi roman istoric*

românesc. Iniţial, acest prim episod intitulat Ursita*, precum şi* Procopseala *(un fragment din Episodul II, tipărit tot în* Buciumul *în continuare) făceau parte dintr-un proiect de roman istoric din trecutul Moldovei:* Copilăriile lui Iancu Moţoc.
8 august *Ministerul Instrucţiunii îl însărcinează pe B.P. Hasdeu să editeze* Arhiva istorică*, colecţiune critică de documente asupra trecutului istoric românesc, din care va tipări patru volume între 1865 şi 1867.*

1865 27 februarie *La Ateneul Român ţine o conferinţă despre* Talmud.
aprilie *Ţine două conferinţe la Ateneu: despre stadiul cercetării istorice româneşti şi despre scriitorii N. Filimon şi Al. Depărăţeanu.*
10/22 iunie *În biserica Sf. Ilie Gorgani se cunună cu Iulia Faliciu dintr-o familie de moţi din Roşia Abrudului.*
Ţine conferinţe foarte apreciate la Ateneul Român: despre spătarul Milescu şi alta despre trei tipuri în dramaturgia europeană: Shyloc, Gobsec şi Moise, conferinţă publicată în volum în acelaşi an: Trei ovrei: jupânul Shyloc al lui Shakespeare, domnul Gobsec al lui Balzac şi jupânul Moise al lui Alecsandri.
Publică una din cele mai valoroase monografii istorice româneşti: Ion Vodă cel Cumplit: aventurile, domnia, rezbelele, moartea lui; rolul său în istoria universală şi în viaţa poporului român (1572—1574) *(în colecţia „Oamenii mari ai României"). Bazată pe o documentaţie minuţioasă şi corectă, scrierea nu are precedent la noi; deschide un drum în cercetarea istorică.*

1866 6 februarie—5 iunie *La Bucureşti editează ziarul* Satyrul*, care continuă linia revistei* Aghiuţă.
După lovitura de stat de la 11 februarie ia atitudine împotriva principelui străin.
Societatea Academică Română îl numeşte pe Alexandru Hajdeu printre membrii ei, dar autorităţile ruse din Basarabia îi interzic să vină la Bucureşti şi să facă parte din Academia Română. Va fi primit membru de onoare în 1870.
La Teatrul Naţional, la începutul stagiunii de toamnă, are loc premiera dramei istorice Domniţa Ruxanda*, sub direcţia lui C. Demetriad, printre interpreţi fiind Costache Caragiale şi Ştefan Velescu.*
Printre articole ca Fraternitatea şi unirea, Unirea*, Hasdeu pledează pentru ideea de unitate a Transilvaniei cu Muntenia şi Moldova.*
octombrie *La Ateneul Român B.P. Hasdeu începe cursul public* Istoria dreptului constituţional al românilor.
Publică în volum conferinţa ţinută la Ateneu: Talmudul, ca profesiune de credinţă a poporului israelit.

1867 10 februarie *Are loc premiera piesei* Răzvan Vodă, *în interpretarea trupei lui M. Pascaly; piesa se publică mai întâi în ziarul* Perseverenţa, *apoi în volum:* Răzvan Vodă. *Dramă istorică în cinci acte, în versuri. Ediţia a II-a apare în 1867; Ediţia a III-a apare în 1869 cu titlul schimbat în* Răzvan şi Vidra, *ca şi la ediţia a IV-a din 1895 care apare cu o introducere de P. P. Carp.*

1 martie *La Iaşi apare revista* Convorbiri literare.

În vara lui 1867 călătoreşte în Transilvania, zăbovind în Munţii Apuseni, în ţinuturile natale ale soţiei.

Face parte din Comitetul de conducere al Societăţii „Transilvania".

Din toamnă colaborează cu Partidul Liberal, scriind articole politice şi polemice în Românul.

În decembrie călătoreşte în Basarabia de Sud; este ales deputat la Colegiul III de la Bolgrad.

1868 Are o activitate parlamentară bogată: discursuri în Cameră privind Legea organizării armatei.

Începe atacurile deschise împotriva Junimii.

Publică Istoria toleranţei în România. *Ediţia a doua revăzută şi adausă (scrierea se tipărise mai înainte în foiletonul ziarului* Românul, *între 28 ianuarie şi 28 februarie). (În 1876 va fi tradusă în franceză de Federic Damé şi Bonifaciu Florescu.)*

iunie—august *Întreprinde călătorii de studii în Austro-Ungaria, Serbia, Boemia, Bavaria şi Franţa. Cu acest prilej îl cunoaşte pe Iosif Vulcan. La Biblioteca Naţională din Paris descoperă un exemplar prescurtat al* Basilicalelor *în limba greacă (fusese folosit în Ţările Române în timpul lui Mircea cel Bătrân şi Alexandru cel Bun).*

1869 16 aprilie *Editează revista* Traian *(respectiv 16 aprilie 1869 — 14 februarie 1870); programul revistei continuă ideile de la* Dacia literară. *La 16 octombrie 1869 renunţă la postul de director, rămânând numai colaborator la revista* Traian. *Publică studii şi documente istorice, lingvistice şi folclorice. Publică* Oda la boieri, 1848—1869.

Călătorie de studii la mănăstirile din Serbia.

august *La alegerile pentru primiri de noi membri în Societatea Academică Română este respins; au contribuit la aceasta şi numeroasele polemici în care se angajase B. P. Hasdeu.*

2/14 noiembrie *Se naşte singurul său copil, Iulia; este botezată de Ion C. Brătianu. A fost un copil excepţional: la 3 ani ştia să citească; la 8 ani vorbea franceza, germana şi engleza; tot la 8 ani trece examenele pentru clasele primare.*

15 noiembrie *Este ales preşedinte al Societăţii „Românismul".*

1870 2 martie *Apare prestigioasa revistă* Columna lui Traian *(director şi proprietar B.P. Hasdeu). (Aici publică* Odă la ciocoi.*) Cu două numere pe săptămână, revista va fi o prezenţă vie în publicistica românească până în mai 1875, reluată apoi din ianuarie 1876 până în decembrie 1877 şi iar reactivată din ianuarie 1882 până în 1883. B.P. Hasdeu publică numeroase articole antimonarhice.*
8 august *Bănuit că ar fi implicat în complotul Candiano-Popescu (Republica de la Ploieşti), este arestat pentru 9 zile şi închis la Văcăreşti.*
La Societatea „Românismul" rosteşte discursul Cosmopolitism şi naţionalism.
aprilie *La Bucureşti apare sub conducerea lui B.P. Hasdeu* Foaia Societăţii „Românismul", *care îşi propune să întărească conştiinţa naţională a publicului cititor. (Revista apare până în august 1871).*
1871 6 iunie *În cadrul serbărilor organizate de Societatea „Românismul" pe Câmpul Cotrocenilor, pentru sărbătorirea a 50 de ani de la Revoluţia lui Tudor Vladimirescu, rosteşte un discurs.*
iulie-august *Călătorii de studii în Serbia, unde la Belgrad descoperă prima parte din* Pravila lui Matei Basarab, *şi în Ungaria, prilej de a identifica, la Budapesta,* Anonymus Logoshiensis.
septembrie *În* Columna lui Traian *începe să publice vastul studiu istoric* Vladislav Basarab. Viaţa politică, socială, militară, religioasă, juridică, economică şi literară a românilr din Muntenia între anii 1350 şi 1380.
octombrie *Începe să scrie* Istoria critică.
decembrie *Printr-un articol publicat în revistă anunţă transformarea* Columnei lui Traian *în revistă ştiinţifică.*
1871—1872 În Columna lui Traian *publică* Orthonerozia (Trei crai de la răsărit), *savuroasă comedie de limbaj împotriva latinismului exagerat şi stricătorilor de limbă.*
1872 30 aprilie *În numele presei româneşti, rosteşte o cuvântare la înmormântarea lui Ion Heliade Rădulescu.*
9 noiembrie *Se stinge din viaţă, la Cristineşti lângă Hotin, tatăl scriitorului: Alexandru Th. B. Hajdeu (născut în 1811), mare patriot român din Basarabia şi om de mare cultură (filozofie, literatură, folcloristică), membru de onoare al Academiei Române. Fiul află despre moartea părintelui său de-abia pe 20 ianuarie 1873, fără să-şi poată explica „motivul unei întârzieri atât de monstruoase".*
Apar primele două fascicule din Istoria critică a românilor.

1873 3 februarie *I se decernează Marea medalie de aur pentru contribuţiile sale la studiul istoriei naţionale. Publică* Istoria critică a românilor din ambele Dacie în secolul XIV. *Tom. I.* Pământul Ţării Româneşti în secolul XIV. *Parlamentul României votează un premiu lui B.P. Hasdeu pentru continuarea* Istoriei critice a românilor. *Regele Carol îl decorează cu „Medalia de aur".*
Îi apare volumul de versuri intitulat Poesie.

1874 În timpul verii întreprinde o călătorie de studiu în Transilvania, care durează trei luni.
Continuă publicarea volumului II din Istoria critică a românilor.
14 octombrie La Facultatea de Litere din Bucureşti deschide cursul de Filologie comparată „îmbrăţişând limbile sanscrită, zendică, armeană, elenă, latină, albaneză, celtică, germanică, slavica şi limbile romanice, toate în raport cu limba română".

1875 Apare volumul I din Istoria critică a românilor *(ediţia a 2-a „revăzută şi foarte adausă"), însoţit de vlumul II:* Reacţiunea omului contra naturii.
Titu Maiorescu, ministrul Instrucţiunii, îi suspendă cursul de Filologie comparată.
Publică Principie de filologie comparativă ario-europea *(cursul ţinut la Facultatea de Litere)*.

1876 15 februarie-15 mai *Director la* Revista literară şi ştiinţifică *în care, în numerele 2—3, tipăreşte a doua ediţie, revăzută şi adăugită, a romanului* Ursita.
17 mai *Este numit director al Arhivelor Statului, funcţie în care va rămâne până la 1 aprilie 1900.*
5 iunie *La Universitate îşi începe cursul de Filologie comparată, reînfiinţat de noul ministru al Instrucţiunii Gh. Chiţu.*
septembrie *În misiune ştiinţifică la Cracovia, trimis de Ministerul Instrucţiunii Publice.*
Publică în broşură studiul Baudouin de Courtenay şi dialectul slavoturanic din Italia. Cum s-au introdus slavismele în limba română?
Colaborează şi la alte reviste ale timpului: Familia, Sentinela română, Românul, Perseverenţa, Ghimpele.

1877 13 septembrie *Este ales membru al Societăţii Academice Române, Secţia Filologică, preşedinte al Academiei fiind Ion Ghica.*
Publică studiul istorico-lingvistic Dina Filma. Goţii şi gepizii în Dacia.

1878 septembrie *Ca delegat al României, participă la al IV-lea Congres Internaţional al Orientaliştilor, ţinut la Florenţa.*
Publică Obiceiele juridice ale poporului român *(studiu reeditat în 1882)*.

1878—1881 Publică Cuvente din bătrâni. *Tom. I-III. Tom. I:* Limba română vorbită între 1550 şi 1600; *Tom II:* Cărţile poporane ale românilor în secolul XVI în legătură cu literatura poporană cea nescrisă; *Din Tom III publică doar partea introductivă:* Conspectul ştiinţelor Filologice; Lingvistica în general.

2 octombrie *Este numit profesor titular la catedra de filologie comparată a Universităţii din Bucureşti, post pe care îl va onora până în anul 1900.*

1879 3 ianuarie *Stagiunea teatrală de la Naţionalul din Bucureşti se inaugurează cu* Trei crai de la răsărit, *comedie în două acte (apărută în* Columna lui Traian *în 1871—1872). Printre interpreţii piesei: Ştefan Iulian, Frosa Sarandi şi Aristiţa Romanescu. La a doua reprezentaţie a participat şi familia regală. În acelaşi an piesa se tipăreşte în volum.*

Este ales membru al Academiei Literare din Belgrad. Devine secretar general al Academiei Române şi secretar al Secţiei Literare (funcţii în care va rămâne timp de 7 ani).

1880 10 aprilie *Academia Română îi acordă premiul „Ion Heliade Rădulescu“ (5000 lei aur) pentru primele două tomuri din Cuvente din bătrâni.*

Vara *Întreprinde o călătorie ştiinţifică la Londra, unde studiază manuscrisul* Evangheliarului de 1574, *păstrat la British Museum.*

1881 Admirator al lui Heliade şi unul din iniţiatorii ridicării unui monument în cinstea lui, B. P. Hasdeu rosteşte un discurs cu prilejul dezvelirii statuii lui I. Heliade Rădulescu în faţa Universităţii din Bucureşti.

Iulia Hasdeu, la 11 ani, termină cursul secundar la Liceul „Sf. Sava”; însoţită de mama sa, pleacă la Paris, unde urmează cursurile Colegiului Sévigné.

1882 4 februarie *Este ales în unanimitate membru al Societăţii de Lingvistică din Paris.*

7 februarie *Este ales membru al Societăţii Enciclopedice Române.*

13 iulie *Trimis la Paris pentru a reprezenta România la dezvelirea monumentului lui Jules Michelet, B. P. Hasdeu rosteşte un discurs reprodus şi comentat elogios de cele mai importante ziare pariziene. La reîntoarcere, vizitează Italia, la Arhivele din Genova identificând un document emanat de la un strămoş de al său.*

1883 La Bucureşti ia fiinţă „Societatea presei“, B. P. Hasdeu fiind ales preşedinte al Comitetului.

2 aprilie *Academia Română îl desemnează pe B.P. Hasdeu ca să realizeze dicţionarul* Etymologicum Magnum Romaniae.

În aprilie candidează la alegerile parlamentare de la Craiova, dar nu obţine voturile necesare.
Publică studiul Din istoria limbei române.
11 iunie *Ia parte la dezvelirea monumentului lui Ştefan cel Mare de la Iaşi, unde rosteşte un entuziast discurs; dezvelirea festivă a monumentului se face în prezenţa regelui Carol.*
În vară călătoreşte la Budapesta şi Paris.
29 decembrie *Este ales membru al Academiei Imperiale de Ştiinţe din Petersburg.*
Călătorie de studii la Budapesta.

1884 În vara acestui an întreprinde o călătorie de studii la Viena, Miinchen şi în special în Elveţia pentru a studia organizarea şi funcţionarea învăţământului.
noiembrie *Este ales deputat de Craiova.*
Publică Olteneştele. *Patru discursuri (1869—1871).*

1885 Începe lucrul la Etymologicum Magnum Romaniae; *la 2 martie prezintă Academiei un raport asupra desfăşurării lucrărilor la Dicţionar.*

1886 La Viena se stinge din viaţă unchiul său Boleslav, lăsându-i moştenire documentele familiei Hasdeu şi moşia din Basarabia.
2 octombrie *La Viena participă la cel de al doilea Congres al Orientaliştilor, unde ţine comunicarea* Sur les éléments turcs dans la langue roumanie *(studiu lingvistic tipărit în broşură în acelaşi an).*
iulie *Iulia Hasdeu ia bacalaureatul în litere la Sorbona şi se înscrie la Facultatea de Litere, urmând cursuri şi la École des Hautes Études. Scrie versuri în franceză.*
Publică primul Tom din Etymologicum Magnum Romaniae.

1887 15 decembrie *Scoate* Revista nouă*, care va fiinţa până în septembrie 1895 (una din cele mai prestigioase reviste ale timpului).*
Iulia Hasdeu, la Paris, este încercată de primele semne de ftizie.

1887—1888 Editează opera fundamentală Etymologicum Magnum Romaniae. *Tom I-IV, volumele apar respectiv în anii: 1887 (reeditarea Tomului I din 1886), 1883 (două volume) şi 1888.*

1888 La Paris, Iulia Hasdeu începe să-şi pregătească teza de doctrat, având ca temă Filozofia în literatura nescrisă a poporului român. *Cu o înzestrare extraordinară, scrie versuri în franceză, are preocupări muzicale şi de pictură. Dar boala de plămâni se agravează, fiind dusă de tatăl ei la tratament la Montreux, în aprilie, apoi în vară la Agapia. Cu toate îngrijirile (la Agapia a stat în permanenţă cu părinţii), boala se agravează şi se stinge din viaţă la 17/29 septembrie, înainte de a*

împlini 19 ani. Este înmormântată la cimitirul Bellu, printre cei prezenţi la ceremonie fiind M. Kogălniceanu şi I. C. Brătianu. În numărul din 15 noiembrie 1888, Revista nouă *publică un studiu al lui Ionescu-Gion despre opera literară a Iuliei Hasdeu, iar B. P. Hasdeu publică prima scriere după moartea Iuliei:* Povestea crinului. *Cutremurat de moartea fiicei sale, Hasdeu va trăi de acum încolo cu credinţa comuniunii mistice cu fiinţa dispărută. Începe să traducă şi să publice din opera fiicei sale.*

1889 15 martie *În* Revista nouă*, B. P. Hasdeu publică* Aşteptând *(cea dintâi poezie după moartea Iuliei).*

Apare primul volum postum din opera Iuliei Hasdeu, Bourgeons d'Avril*, cu o introducere de Angelo de Gubernatis.*

noiembrie *Se întrevăd primele preocupări spiritiste în comentariile la* O introducere în istoria universală *(republicarea unor capitole din* Istoria critică*, vol. II, apărute în* Revista nouă*).*

1890 Este suplinit de Lazăr Şăineanu la catedra sa de la Facultatea de Litere.

1891 Cea mai mare parte a activităţii sale din acest an este dedicată elaborării scrierii Sic cogito *(tipărită succesiv în* Revista nouă*).*

Publică Anonymus Lugoshiensis. *Cel mai vechi dicţionar al limbii române, după manuscriptul din Biblioteca Universităţii din Pesta.*

1892 Publică în volum studiul de filozofie spiritistă Sic cogito. Ce e viaţa? Ce e moartea? Ce e omul?

Apare Strat şi substrat. *Genealogia popoarelor balcanice (Introducerea la Tomul III din* Etymologicum Magnum Romaniae*).*

9 februarie *Inaugurează la Ateneul Român seria de conferinţe cu tema „Noi în 1892".*

Îşi reia Cursul general de filologie comparată *la Facultatea de Litere (manuscrisul redactat de un student după notele luate la prelegeri a fost descoperit de Mircea Eliade la Arhivele Statului).*

20 decembrie *La Ateneul Român inaugurează seria conferinţelor „Noi şi voi".*

1893 19 septembrie *În şedinţă solemnă, la Academia Română citeşte darea de seamă asupra dicţionarului* Etymologicum Magnum Romaniae.

Începe construcţia castelului de la Câmpina, ridicat în amintirea fiicei sale Iulia.

Aproape tot anul susţine polemici cu Titu Maiorescu, Al. Vlahuţă, C. Dobrogeanu-Gherea, Al. Philippide.

1894 9 aprilie *La Academia Română, de faţă fiind şi regele Carol, B. P. Hasdeu citeşte studiul său asupra* Basmului. *Publică studiul* Basarabii. Cine? De unde? De când?
În Revista nouă *publică noi studii spiritiste.*
decembrie *În* Revista nouă *publică poemul* Dumnezeu. *Apare ediţia a doua din* Ion Vodă cel Cumplit *(1572—1574)*
1895 Este ales membru onorific al Academiei de Ştiinţe din New York, titlu care se adaugă celorlalte distincţii academice acordate de academii de la Paris, Petersburg, Belgrad, Sofia ş.a.
1896 În amintirea fiicei sale Iulia, face o donaţie de 50.000 lei, din care, o dată la trei ani, să se distribuie premii pentru scrieri literare. La Facultatea de Litere începe cursul Elemente dacice în limba română. *(Caietele cursului au fost descoperite de Mircea Eliade la Arhivele Statului). Este terminat Castelul „Iulia Hasdeu“ de la Câmpina, o construcţie aparte a cărui proiect — spunea Hasdeu — i l-ar fi transmis chiar fiica sa Iulia prin efluvii de natură ocultă. B. P. Hasdeu devenise un preot la templul fiicei sale.*
1897 Apare Sarcasm şi ideal. 1887—1896. *Ultimii nouă ani de literatură. Multe din poeziile publicate aici, ca şi* Sic cogito *(apărut în 1892), sunt mărturii ale măcinării lăuntrice după pierderea fiicei sale.*
martie *Academia Română îi retrage sarcina de a mai continua* Dicţionarul limbei române (Etymologicum).
Se retrage la Câmpina. La Bucureşti vine numai pentru a-şi ţine cursul Elemente dacice în limba română.
În vară I. L. Caragiale îl vizitează la Câmpina şi publică în Epoca *(27 iunie-1 iulie 1897) reportajul* O vizită la castelul Iulia Hasdeu.
1898 La universitate ţine cursul Dezvoltare asupra principalelor puncte din vocalismul „ea“ şi „oa“.
Publică Negru Vodă. Un secol şi jumătate din începuturile statului Ţărei Româneşti.
1899 Se retrage din funcţia de director la Arhivele Statului. Este decorat şi i se acordă o pensie viageră de 1500 lei pe lună.
1900 februarie *Ţine un ciclu de lecţii universitare despre* Elementele dacice ale limbii române. *(Manuscrise ale cursului au fost găsite de Mircea Eliade la Arhivele Statului).*
martie *Se retrage de la catedra universitară prin pensionare.*
1901 Publică studiul Cine sunt albanezii?
7 decembrie *Ţine o conferinţă la Ateneul Român contra propagandei ruseşti:* Papa de la Neva *(conferinţă tipărită şi în broşură).*

1902 13 ianuarie *Ţine un discurs la Academia Română despre I. Heliade Rădulescu.*
19 iunie/2 iulie *Se stinge din viaţă soţia sa.*
Din ianuarie până în iulie conduce ziarul Apărarea naţională*, în care publică ultimele sale articole politice.*
1903 *Publică* O nevastă romancă în traiul pământesc şi-n viaţa ei după moarte*, scriere care cuprinde elemente spiritiste.*
1904 *Prefaţează volumul* Studii *al lui N. I. Apostolescu (este ultima sa scriere).*
1906 23 noiembrie *B. P. Hasdeu îşi scrie testamentul.*
1907 25 august *Singur şi uitat, se stinge din viaţă în Castelul său de la Câmpina.*
27 august Corpul neînsufleţit al lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu este adus şi înmormântat în cavoul de la cimitirul Bellu, alături de cele două Iulii: soţia şi fiica. Rosteşte un discurs funerar istoricul D. Onciul din partea Academiei Române şi a Arhivelor Statului.
În 1909, la Academia Română, în Discursul de recepţie închinat lui B.P. Hasdeu, N. Gane declara: „Hasdeu e dintre acele făpturi alese care n-ar fi trebuit să moară, căci e păcat să se risipească în neant atâtea mari însuşiri izvorâte din dărnicia divină... Hasdeu n-a murit şi nu putea să moară. Prin însăşi poarta morţii el a intrat în nemurire. El e mai viu decât oricând în amintirea şi inimile noastre, deoarece astăzi figura lui înseninată, dezbrăcată de haina pământească, apare mai frumoasă privită prin prisma dreptei judecăţi. Numele lui va rămâne deci pururea nu numai sub această strălucită cupolă, ci şi în orice loc şi în orice timp cât va trăi ginta românească pe coaja pământului...“.

Constantin MOHANU